

Pravda

Pod mocným vlivem Parmenidovým prohlašuje Aristotelés: „Omylem jest, jestliže řekneme, že jsoucí není anebo že nejsoucí jest; pravdou jest, řekneme-li, že jsoucí jest a nejsoucí není.“ (Met. IV.7, 1011b – Kříž 1946, str. 120.) Problém ovšem spočívá v tom, co považujeme za jsoucí resp. za jsoucno. Byl to totiž právě Parmenidés, který byl přesvědčen, že mezi jsoucím a nejsoucím není žádného smíru, že buď je něco jsoucí, a pak to nikdy nebylo a nikdy nebude, ale vždycky tj., anebo je to nejsoucí, a pak není o čem vypovídat. Chyba (resp. nedůslednost a kompromis) je ovšem už v tom, že Parmenidés připouští omyl. Může být vůbec nějaký omyl jsoucí? Pokud ano, jak vůbec k němu může dojít, jestliže jsoucí je „jedno a veškero“? Je omyl součástí veškera? My ovšem dnes víme a také ochotně připouštíme, kolika omylů se lidé – i nejvýznačnější myslitelé a vědci nejen v minulosti, ale i dnes dopouštěli a dopouštějí. Otázkou však je, jak je možný omyl? Omyl je přece nejen v nesouladu, ale přímo v rozporu s „jedním a veškerem“, neboť jakmile se vyskytne omyl, „jedno“ už není „jedním“, ale stává se dvojím a pak – po dalších omylech – mnohým. To tedy za prvé. Ale jde ještě o něco jiného, závažnějšího.

Vezměme tedy jako příklad něčeho „jsoucím“ nějakého živočicha, např. psa. Řekněme, že mu právě bylo 5 let. Můžeme o psu, kterého máme před sebou a který se před námi projevuje jako živý, říci že jest nebo že není? Uvážíme-li, že pes se může dožít 15 let, je jeho prvním 5 let „nejsoucím“ v tom smyslu, že už uplynuly a pominuly. Chová se však také sám pes tak, jako by těch pěti let vůbec nebylo? Nikoli; těch jeho prvních pět let života jsou v nějakém smyslu stále přítomny i v tomto okamžiku, kdy mu je 5 let: pamatuje si, co zažil a co se naučil, k čemu byl vycvičen a – zčásti i – čím se provinil (a byl za to potrestán). To vše neupadlo do nicoty, nestalo se to šmahem „nejsoucím“ tak, jako jsou skutečnosti, k nimž nikdy nedošlo (a nikdy nedojde). Kromě toho „jsoucí“ je přece nejen ten okamžitý pes hic et nunc, ale pes, který zatím pět let žil a nějaký ten rok ještě žít bude, pokud neonemocní nebo se mu nestane něco jiného.

Je-li však konkrétní pes jsoucnem (my dokonce budeme říkat: pravým jsoucnem), znamená to, že můžeme ono „jest“ tohoto jsoucna vztáhnout na jsoucno celé, tedy na celého psa, i když třetinu života má (v našem případě) už za sebou a i když další dvě třetiny má ještě před sebou (nenastane-li něco neodvratného). O tomto jsoucnu (totiž konkrétním psovi) můžeme tedy říci, že něco z něho právě, aktuálně jest, zatímco převážný díl jeho života už buď uplynul a už není, nebo ještě nenastal a tedy ještě není. A protože něco takovém nutně platí o všech pravých jsoucnech, lze pravdivě vypovídat i o tom, co už není, a stejně i o tom, co ještě není, a to nikoliv jako o „naprosto nejsoucím“, nýbrž jako o tom, co sice není právě aktuálně jsoucí, ale k příslušnému pravému jsoucnu nutně náleží.

(Písek, 030718-3.)